

המחצית

עתו שבועי

כל עניני החיים, לספרות ולמדעים ולכל עניני היהודים

..... יוצא לאור בכך ערב שבת. ....

מחיר החתימה:

באוסטריה-אונגריה:
 לשנה 6 כתרין
 לחצי שנה 8
 לרבע 1.50

באשכנז:

לשנה 6 כתרין
 ביהר הארצות:
 לשנה 8 כתרין — 8.50 פראנק.

הארסה לבית המערכת ולאדמיניסטרציה:

„Hamicpe“
ul. Św. Sebastyana 32, Kraków.

מחיר מודעות או הזכרות לנפטר
לפי גודל השטח.

ברכה מו"ט חצי הכתר, בראש הגליון
שני כתרין.

גליון בודד 12 כתר.

מכתבים בלתי חפשים לא יתקבלו.
כ"י, שלא נדפס, לא יושב לבעלות.
המשנה מקימי עליו להודיענו מיד לא
רק שם מקימו החדש, כי גם שם
מקימו הקודם.

מחיר שני אדרסה חצי הכתר.

Kraków, 6 Października 1905.

גליון 6.

בראשית ח' ה' תש"ד.

הטובות הרכות, שהלכו מאתנו לטמיון על ידי התקדמות אירופית מוויפת.

מלבד כל זאת: להבנים את המס החדש הזה אין לנו שום יפוי-כה אחר מלבד בה הקהלה. ולדאבון לבכנו צריכות הנהגות הקהלות מקודם תקון לעצמן בטרם יתקנו בדקי אחרים. ברוב ההנהגות שזור אי-סדרים וקלקלה מרבה וחברי מועצת הקהלה-רואים עדיין את משרתם במין שררות על הצבור, ובאלו נברא הדר הקהל אך ורק לחלק כבוד לצורתם היפה. רואים אנהנו על פי נסיון, שבכל ענין, הבא תחת חסות הקהלה, שולטים ע"פ רוב קלקול ומחלקת ושנאת הנם ורדיפה אחר הכבוד. אפשר הדבר, כי בזמן מן הזמנים ישונה הדבר לטוב, כפרט אחרי „כבוש הקהלות“ כשיבנסו להדר הקהל יסודות הרשים בעלי לב ורגש לאמי, שאין כספם עיקר יחוסם ואז תהינה הקהלות בלי ספק מוסר גדול והשוב אצלנו. אבל הזמן הריא עודנו רחוק, בעוד שפתרון שאלת הצדקה עומדת ודופקת על פתחנו זה כמה דורות.

הסרון ראשי יש להסתדרות הקהלות שלנו, מה שאין שום יחס וקשר בין האחת לחברתה, כל אחת עוסקת על דעת עצמה, ועל פי רוב חברה לה כל עיר תקנות מיוחדות. כבר נסו לפני איוו שנים לתקן את המעוות הזה ב„יום הקהלות“ בלבוב ולא עלתה בידם. והנה לו הפצנו לפתור שאלת העניים פתרון מוחלט על-ידי בה הקהלות, מן התורה הוא אשר כל הקהלות תתנה יד זו לזו

משלם לו יותר מאשר דרש. ובלבלת הצבא ידעה את בר-לבו ותכברוהו תמיד על כל האחרים, למסור לו את ההספקה, אף שהאחרים קבעו מחיר נמוך ממחירו. ור' לוי לא רצה להנות מן הבכור הזה, שכברוהו פקידו הצבא נכוחת ישרו ויקבל תמיד את בעלי המחיר הנמוך לשותפים לו; לא לכספם ולעזרתם היה צריך, כי עשיר היה האיש, אך לא יכול לסבול את מכשור-הלב, את החרטה, שתנקר במוחו, כי כגלגל, כשביל משא-הפנים, שנשאו לו השרים, גרם נזק לאחרים. את כספו לא נתן מעולם בנשך. ידע ר' לוי, כי יש התר בזמן הזה על הרכית בתור „עסקא“. אבל מאד הצמצר ויתמרמר על שבני הדור משתמשים בהתר עסקא גם שלא במקומו. ויחמיר על עצמו גם במותר לו. הנשך נאסר לנו, בן הסביר ר' לוי, בהיות אבותינו עובדי אדמה, ועובדי אדמה אינם יכולים לשלם רבית, מבלי להנשל מהרה מעל אדמתם. כאשר היו אבותינו לסוחרים כגולה וביחוד כאשר נאסר ליהודים בימי הבינים כל עסק מלבד עסקי הכסף, הרי לא היו יכולים לעמד באסור הרבית והורתנו נתנה לנו לחיות בה ולא למות בה, על-כן קמו רבותינו הפוסקים ויתקנו את התר העסקא. אבל בזמננו אין עוד תנאי החיים כאלה שבימי מוהר"ם מר"ב; הרי מותר לנו לפי חקי הממלכות לעסוק בכל אשר תאוה נפשנו וימאין לנו התר עסקא בזמן הזה? ישנם אמנם סוחרים ממינים רבים, שלא ירדו מנכסיהם בשלמם רבית ולהם

העניים מס הכלבים ובאוסטריא כסף הענושים, וכדומת בשאר הארצות. ככל ארצות אירופה עומדת העניות תחת השנחה הפוליציא ולכל מהזיר על הפתחים נצרך זכות ותעודה מיוחדת. פה בגליציא מעלימה הרשות כבונת עין מן העוברים על חקי העניות שבספר המשפטים, לפי שמרגישים אנהנו פה את החקים הללו כגזרות וגם היהודי, שאינו נותן, אלא מנרש החוצה הדופקים על פתחו, ירע לכבו בראותו שומר עושה הוכנתו, לשום כמשמר את האורחא פורחא וישתדל בכל התחבלות, להוציאו מידו.

מוכן הדבר, כי אצלנו אי אפשר להנהיג „מס עניים“ או „צדקה בלית“. כי מלבד אשר על ידי זה יתמעט סכום הצדקה, הגדול מאד אצלנו בלי ספק, לפי ערך, מסבומי שאר העמים, אף שאין לנו לדאבוננו השקפה סטאטיסטית עליו, עוד ילחין אותנו לחין ה„מס“ החדש הזה, אף כי יהיה קטן בערכו, הרבה יתר מהנתינה האטית של פרוטה ופרוטה. וחין מזה, הלא נדע, כי האמונה היא נושא גדול בנתינת הצדקה אצלנו. האשה לא תוכל למשל לותר על נתינת הפרוטות ואמירת ה„יהי-רצון“ לפני קפת רמבעה"נ קודם הדלקת נרותיה. ועדיין לא הגענו אל המדרגה, שנוכל לשחרר את עצמנו להבין, שנתינת ה„מס“ לידי הגוכה, היא היא נתינת הצדקה ליד העני, אך באופן יותר נאות. ומי יודע אם לא נאבד על ידי זה המדה ההגונה הו, שנשתכחנו בה, בשאר הסדות

מעשיו במדה ובמשקל ורק לשם שמים הוא מהכון בכל מעלליו. חסיד לא היה ובכל זאת כבוד גדול כבודוהו בל חסידו עירו ובעיר שדר כה רבם התפארו לפני חכריהם בכך עירם ירא האלקים וכאשר הביאו מהנגדי החסידים ראוה ממנו, כי אפשר להיות ירא שמים ולבלתי נסוע לצדיק הדור, עני החסידים: מר' לוי אין להביא ראיה, הוא יוצא מן הכלל וכבר העיד עליו אחד הצדיקים המפרסמים, כי יהודי כזה נולד אחת לאלף שנה.

דרכו היה להזהר כיחוד כאותן המצות, שרוב היהודים אינם נוהרים בהן ובכללן כל המצות שבין אדם לחברו. וכזה עשה לעצמו סינים וגדרים ויחמיר על עצמו במותר לו. אומר היה ר' לוי: בזמן הזה זמן ממשלה הממון, בא האדם לידי נסיון בכל רגע ורגע והכל ראוי, שהצמצר מאד על שאין הדור יכול לעמד כנסיון ושם שמים מתחלל והמדות הטובות שבין אדם לחברו, שהורונו קדמונינו כתנ"ך ובש"ס, הולכות ונשכחות, כאלו בשל, כאלו אכרו ערכן בזמננו. ר' לוי כץ היה זהיר בכלן ובכל יום ראו בו עובדות גדולות מעין זה שבארו חז"ל את המדה „ודוכר אמת בלבבו“. מלאכתו היתה הספקת לחם ומספוא לחיל הצבא והוא היה עושה את מחיר התבואה והשחת והתבן בכל המחוז וכשבא אכר או יהודי, הקונה קימעא קימעא ויבקש למכור לו מעט תבואה במחיר נמוך מאשר גמר בדעתו היה הוא

אתרוני ארץ ישראל

אודיע בזה את קוראי „המצפה“, כי השנת ארתונים מארץ-ישראל, יפיו הרבה מאתרוני יון. המכירה במקח השוה.

Salomon Silberstein Krakau
Krakauerg. neben d. Haupttrafik.

שנוררות.

כשנבוא לפתור שאלת הצדקה הסכוכה, אשר בינינו, אי-אפשר לנו, כפי מעמדנו המובדל והמיוחד, לבקש לנו משרים ודוגמאות מאיזה עם תרבותי באירופה, שיש לו ממשלה מסודרת והנהגה מיוחדת לחוק חקים, ובה ורצון להביא ההחלטות לידי מעשה מצד אחד, ומצד השני אין לו שאלת עניים מוורה ובלתי טבעית כמו אצלנו ולא מושג מאוכן על הצדקה כאשר לנו. כשהיינו גם אנהנו עם על אדמתנו, נכנס כבר אז אצלנו ענין פרנסת העניים אל ספר החקים הכללי, שבין אדם להברו, כמו היום אצל עמי התרבות באירופה. לפי מעמד אבותינו בימים ההם, התאימו בלי ספק חקי הלקט, השכחה, הפאה והמעשר-עני, אל תנאי החיים של עניי אהינו אז. כאנגליא הנהיגו חוק כזה, כלומר מס העניים (poor rate) בשנת 1601, על זה הקציבו אחוז מסוים משכר הדירה. בזכסן הוקצע על פרנסת

פיריטון בריה משונה.

בנסיונות רבים נסיתי, במקומות שונים שלמלתי. ראיתי בני אדם בעלי דעות שונות וכלי כל דעות, בחנתי דרכיהם ואיש כר' לוי כין, שהכרתי בימי נעורי לא מצאתי. הוי כמה מתגעגע אני לאיש האמת הזה, שהלעיבו בו הלצנים בדורו ויקראו לו „הכריה המשונה“ או „לוי המשוגע“. האיש הזה היה נקי מכל משפט קדום, אדם בעל צורה מיוחדת, תכונת-רוח קשה כחלמיש צור ולב רך כחמאה. לא החנוך הרגיל, שחנכהו אביו, כמו שחנכו את כל בני גילו ולא הסביבה, שחי בתוכה בששים שנה, עשו עליו רושם במשהו. הוא סלל לו בעצמו את דרכו כחיי נפשו ואמנם חיי נפש ממש חי האיש. לא הלך ד' אמות בלי חשבון עם נפשו וכלי הסתכלות ככל התוצאות, שתצאנה לו מכל צעד והנועה. מימיו לא עשה דבר מתוך ההרגל או המנהג. כל פעולה וכל נוד אצבע היו כמחשבה תחלה. ומתוך כך עשה תמיד מעשים זרים ומתנאה היה עליהם, אף על פי שהיה לשחוק ולקלמה בעיר מפני התנהגותו המשונה. אך בכל זאת לא העיו איש ללעוג לו כפניו, כי הכל ידעו, כי כל

ענינים מדינים.

אוסטריא היא אוסטריא. אחרי חרשים אחרים של שלום בין האשכנזים והמשכים באוסטריא התעורר הריב הישן בכל נבלותו, כהר שרפה, השוכת זמן מה ואחרי כן יתפרץ פתאם ויזרק לבת אש ויעשה חרבן חדש. הפעם לא התגלע הריב בבית מועצת הממלכה כפעם בפעם, להיות לשמן ליוצרי החקים, כי-אם ברחובות בריין. ולריב לא היה כל סבה; רק שחוק יעורר הדבר, אשר בעבורו ילחמו שני עמים, העומדים ברום הקילטורה באירופה התיכונה. במדינת מורביא, מדינה גדולה בחצי גליציה וארבעה מיליוני נפש אדם בה, אין אוניברסיטה, בעוד שבניהם ובגליציה ישנן שתיים אוניברסיטאות. לולא ריב הלאומים בודאי היה בה אוניברסיטה זה מאה שנה. אך מפני הריב נהעכב הדבר, כי לא יוכלו עזי הפנים, אשר לשני העמים יושבי המדינה, להתפשר על אדות לשון הלמוד. המשכים, שהם הרוב, דורשים לבונן אוניברסיטה משכית ודוקא בכרין בירת הארץ והאשכנזים מוענים: בכרין לא נתן ליסד אוניברסיטה משכית, כי היא עיר אשכנזית, בכרין תוסד אוניברסיטה אשכנזית. בדין הוא שתבונן הממשלה במורביא שתי אוניברסיטאות, משכית ואשכנזית, כמו בניהם. אך מאין כסף החליטה הממשלה ליסד בתחלה משכית ולא בכרין, כי-אם בפרוה העיר, שיושביו משכים או בעיר קמנה משכית. בזה הלא היה הזאב שבע והשה לא נזק. והנה באים עזי הפנים שבשתי האומות ומסיתים את עם, לסרב לממשלה ובל עם דורש, לעשות דוקא למרות רוח העם השני והממשלה נבוכה ואינה יכולה למלאות אף תביעת אחד. ביום א' שבוע זה התאספו בכרין צירי האשכנזים מבל מדינות אוסטריא, בעשרת אלפי איש מגדול העם האשכנזי, לעשות דמונסטראציה, להראות, שלא יתנו לבונן אוניברסיטה משכית בכרין, העיר האשכנזית. לזה לא היה כל סבה, כי הממשלה אינה רוצה בלל לבוננה שם; אבל להשיג את התכליה הזאת, לשמור את העיר האשכנזית מ"טמאת" השפה המשכית, הלא היה די להחליט, לבלתי תת לבונן את האוניברסיטה בכרין. אבל הלא אז היה יזק לריב והנרגנים ואנשי המדנים היו מברחים, לקפוץ פיהם והשלום הוא כסם המות לאנשים האלה, החיים רק מן החרבן והמהומה. האספה החליטה, להלחם נגד אוניברסיטה משכית במורביא סתם. ובכיום היתה בכרין אספה עם גם למשכים, שהשתתפו בה גם צירי

לעבוד שכם אחר כמנמה אהת ולולא זאת לא תעשינה ידיהן תושיה. כי גם בזאת שונים עניי עמני מעניי שאר עמי אירופה; בכלם העניות היא מקומית, כל קהלה וקהלה מפרנסת את אכיוניה, ולא יפלו עניי העיר הזאת למשא על בעלי-בתי העיר האחרת. והיה אם לעת צרך יכרה העני לנדוד לעיר אחרת לצדך רפואה, עליו להביא אתו כתב מולדת ותעורת עניות, והנהגת העיר השניה תתבע אהרי כן את כסף הוצאותיה מעיר מולדת הנצרך. על-ידי זה תוכל גם כל קהלה וקהלה להשניה בעין פקוחה על אכיוניה, ותכדיל בין הנצרכים ובין הרמאים. אצלנו העניות היא בעלת תנועה רבה. "יהודי המדינה" יסובבו ימים ושנים מעור לעיר ומכפר לכפר ולכל אחד מהם יש כבד מחוזות קבועים, שבהם יסובבו במועדים קבועים. על פי רוב אין להם לא עיר מולדת ולא כתב לדה, ועיר הגדולה להם המקום היותר חכיב. כמצב כזה אי-אפשר להביא את ההמון הרב הזה במוסדות אויוו הסתדרות, כפרט בכחות המפוזרים של קהלותינו. ואי אפשר — גם ברצון היותר טוב — לחדש את הקלקלה בבת אחת עד רדתה.

לפי שעה עלינו להסתפק בתקונים קלים ועקריים כמעשה הצדקה, אשר יוכלו להביא פרות ופרי פרות בימים יבואו. בראשונה מן הנהוין ליסד בכל עיר ועיר חברת ממצויי עבודה למבקשי עבודה. כל מיני חברות משונות עם "מנינים" יש לנו וחברה פשוטה כזו, אשר חסרונה מורגש בכל השררות, אין לנו. החברה הזאת תפעל מעשי סרסרות בין המבקש לממציא העבודה, תתן עבודה לפי שעה לבעל-מלאכה, למשרת או לפועל עד אשר ימציא לו מעמד קבוע, תמציא מקור פרנסות חדשות, שאינן נהוגות עדיין בישראל, תמציא כלי-מלאכה לפועלים עניים ותשתדל למצוא מקומות-מבקר להסחורה היוצאה מתחת יד בעלי-מלאכתנו. חברות כאלה נמצאות כבר בכל הערים הגדולות בכל הארצות, ואך אנהנו הננו המפגרים בענין גדול בזה. והיה אם ברבות הימים תסתדרנה אגודות כאלה בגליציה, יעופל מעט ממילא קרן השנודרות אצלנו. אז ירגיש כל אהר מאתנו, שאין לתת צדקה לאיש או לאשה, אשר אך על ידי אהבת הבטלה ושנאת העבודה ימילו עצמם על הצבור. עתיד טוב נשקף מאד לאגודות כאלה בכלל, ובתוצאות מעטות וברצון מעט יוכלו לפרוה ביחוד אצלנו. אופן הסתדרות חברות כאלה באירופה וסדרתקנותיהן אציע כמאמר מיוחד. אברהם לבנסארט.

יתר העמים הסלבים ויחלימו פה אחר, לדרוש יסוד אוניברסיטה משכית דוקא בכרין. עתה יש מקום למלחמה ארוכה בלי קץ, כי למלאות רישות שניהם יוצא מגדר האפשרות ולכא לירי פשר באופן שכל אחר יותר משלו מעט, הלא חרפה לפוליטיים בזמן הזה וככן רק האגרוף יכריע. והאגרוף כבר החל להראות פעלו והדרו. מלחמה רבה היתה ביום ההוא בחוצות בריין, כל אשכנזי הוכה מכות רצה, כל חלונות האשכנזים והיהודים, גם חלונות ביהכ"נ נפצו. מאות אנשים נפצעו קשה וכתובים שומרים והפרופסור וועלנער, שלא התערב בדבר, הפרעות התחרשו כיום ב' וכיום ג', כיתר עזו. חרבן גדול בעיר. ביום א' היתה מלחמה גם בחוצות פראג, שם עשו הסוציאליסטים דמונסטראציה על אדות זכות הבחירה הכללית. הפרוציא מחתה בידם ותהי מלחמה כמו בערי רוסיא. עתה אומרים המשכים להשבות גם עבודה מועצת הממלכה והמהומות הישנות תחלנה. אוסטריא השאר אוסטריא. אין מקום לשלום בה בר עוד לא החריף הממשלה את שפתה ותחת אוטונומיה לארצות הבונן אוטונומיה לעמים, למען לא יוכל שום עם למעון, "לי הארץ ומלוואה".

המבוכה באונגריא. הקיסר מוכן להראות את ראשי המפלגות, כי דבריו יקומו ולא דבריהם. המניסטריוס פועירווארי, המניסטר בעניני פנים קריסמאופי והמניסטר למשפטים לאני ישבו ימים אחדים בוויין והקיסר הרבה להועץ עמהם. הקיסר נכון עתה להסכים לפרוגרמה הדמוקרטית של הממשלה, אע"פ שדחה אותה כבר ויפטר בעבור זה את המניסטריוס, להבטיח את העם בחירות חפשיות וכלליות והקונים סוציאליים טובים, למען יפנו לבם מדרישה הצבא הלאומי. אה מרירות ההנהגות המושל עם ראשי המפלגות ביום 23 לחדש שעבר המתיק פועירווארי כמצות הקיסר בעתון של הממשלה, למען תת יד למפלגות לשוב מדרכם הקשה. — ואונגריא כים סוער. ביום ד' שבוע שעבר עשו הקנאים דמונסטראציה בחוצות בודפשט, להראות מחאהם נגד הקיסר. והסוציאליסטים עשו דמונסטראציות נגדם והתי מלחמה כחוי. שומרים התערבו בדבר ויכו את הסוציאליסטים ומן החלונות השליבו אבנים וכלים על ראשי השומרים — חד-גדיא שלם היו שם. ביום 3 לח"ו היתה בבודפשט אספה כל צירי הפרלמנט מכל המפלגות המתנגדות, כעין פרלמנט לאומי מחויין לבית מועצת הממלכה (הנסגר ע"י הקיסר) וגם שם ערכו מחאה נגד הקיסר, "העובר, לפי דעתם, על חקי הארץ". בקשו לעשות כלילה ההוא גם דמונסטראציה רבה בחוצות עם לפידים

ברבר משום סכנה ומשום חלול השם ועלינו להחמיר כגזל נכרי וכאונאתו יותר מאשר בינינו לבין עצמנו. כך היה ר' לוי רגיל להוכיח כל ימיו בכל עת מצוא. אך מי שמע לו! השומעים היו מניעים ראש על דבריו ויסורו מפניו ויתנהגו במנהגיהם. אף ר' לוי הניע ראש אחריהם ויקרא עליהם את המקרא: "גם אני נהתי לבם חקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם". החקים כשהם לעצמם טובים הם למכינים את טעמיהם. אבל האומר: כל מצוה ממצות התורה היא "הוק" בלי טעם ועלינו אך לשמור את הבתוב ולא לחקור טעם הדבר, עליו הבתוב אומר: "ישרים דרבי ה' וצדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם". על כן היינו לחרפה ולקלסה ותורתנו היתה למשל ולשנינה בגוים.

אבל גם בדברים שבין אדם למקום היה ר' לוי בץ משונה כמעשיו. הדויזה שלו היתה "השבל וידוע אותי". ככל מעשיו ותהלכותיו התבונן ויחקור הרבה מאד עד שבא לידי מסקנא ע"פ רוח התורה ולא ע"פ המנהג הנהוג, כי נוכח ר' לוי כבר בימי נעוריו, כי הרבה מנהגים השתרכבו רק בטעות ויביאו לקלקול המדות ולידי חלול השם.

ר' לוי היה נמנע למשל מימיו ללבוש בגדי משי בשבת, אף שהיה עשיר גדול וגם תרן כממונו. וכאשר שאלוהו על טעם הדבר הסביר כך: אמנם קדמונינו צוו ללבוש בגדי משי בשבת. אבל גם

יחס היהודים לנכרים בעניני ממון וגם בזה היה נוהן משל מאסור הרבית. התורה אמנם אמרה "לנכרית שידך". אבל חלילה לנו לאחוז באותיות היבשות, עלינו לדעת טעם הדבר. הנכרים בארץ ישראל כלם היו סוחרים צוריים, ערביים, כבליים. המה, ברוב סוחריו זמננו, יכלו לשלם רבית, כי הרווחו הרבה מאד בלי עמל רב. על כן התירה התורה להלוות להם ברבית, אבל אין בונת התורה ח"ו מותר להרע לנכרים, בי אם כן הלא דברי התורהסותרים זה את זה, הלא כמה פעמים הזהירה התורה על הונאת הגר הגר בארצנו וידוע שמלת גר במקרא אין ענינו במלת גר בזמן הזה; הגר שבמקרא הוא סתם נכרי. ברור הדבר, שאלמלי היו הגרים עובדי אדמה בישראל, לא היתה תורהנו מתירה בהם את הרבית, כמו שלא היתה התירה בהם את האונאה ואת הגזל ואת החקים המגבילים. גזל נכרי מותר" הוא דעת יחיד וגם לא נאמר רק בזמן שהרומאים והארמים עשקונו וילחצונו ויפקירונו נכסינו ולא בזמן הבית ומכל-שבן שלא נאמר על זמננו זה, שאנו פוזרים בין האומות ועל פי דוב אנו מוצאים את משפטנו ובתי-הדין דכים את ריבנו ומענישים את הגוזלים והחומסים אותנו. לפי רוח התורה אסור לנו להונות נכרי או להלוות לו ברבית, עלינו להחזיר אבדתו ולנהוג בו ככל הפרטים והדינים, שצוה השלחן-ערוך על אחינו. בי כל המצות שבין אדם לחברו הן מפני תקון העולם והמדינה וזה שייך גם כנכרי. ולא עוד אלא שיש

מותר אמנם להלוות לפי רוח התורה וטעמה באסור הרבית. אבל ישנם מיני מסחר, שבעליהם אינם יכולים כשום אופן לשלם רבית, בגון הסוחרים הבינונים, החיים מחינותיהם, ומב"ש בעלי-המלאכה. הן ידוע לבל שאם ישלמו אלה רבית שנים אחרות, ירדו לשחת ואם-כן אסור הרבית חל עליהם כמו על עובדי הארמה בא"י ובסוחרים כאלה לא תקן מוהר"ם התר עסקא. הן כל ענין ה"ע הוא שהמלוה נוטל חלק ברוח, אבל החנונים ובעה"מ אינם משתכרים אף בעד עבודתם ומאין רוח למלוה? החובה היום על הרבנים, אמר ר' לוי, לברר את הדבר ולהציל רבבות אחינו מאסור חמור בזה. מי שאין לו קרן הרבה אל יבונן לו בית-מסחר תלוי בלימה ולא ישלם רבית קצוצה, הלא האסור חל על הלוה כמו על המלוה. זה אסוננו, באר ר' לוי בהתמררות עצומה, כי אין היהודים מתבוננים בטעמי המצות, כי-אם אוחזים הם באותיות יבשות וע"כ הם נכשלים בעברות חמורות ואין שם על לב. "מרתית התפקע כשמעי כל הימים, בי אויבינו יחרפונו, כי היהודים רמאים הם, כי התלמוד ילמדנו להונות. ואני יודע כי אדרבה אלו אחינו בפקודים הישרים הכתובים בגמרא בדיני ממונות, כמו שאנו אוחזים בדיוק בכל דיני התלמוד בדברים שבין אדם למקום, כי אז היו כל הגוים מאשרים אותנו והיו רואים מה בין עבדי אלהים אחרים תלמידי הרומאים ובין עבדי ה' על פי התלמוד". עוד יוחר מזה היה ר' לוי מצטער כל ימיו על

ורב-החובל, אשר עמד בערב על הקרש, התגלה בין הנוסעים, גם הוא נדחק ומתקרב אל הקברניטים, האוחזים בקרש. המבונה פועלת ברב כח ומנענעת לפני הספינה, האופנים עובדים במדה וקצב, מניעים ברב כחם את האניה, והחוף הולך ומתגלה. עוד רגעים והנה הנמל. והמון חוגג עומד ומחכה לבואה. עוד רגעים אחדים וקול תותח כקול רעם מרעים מבשר את בוא הספינה. האניה הגיעה, הנוסעים נצלו. מ.ש. — פ.

מהעולם הציוני

נזרה חדשה על היהודים בא"י. כפי שמודיעים אותנו התעבב דבר הוצאת הירחון העברי בא"י, כי אסרה הממשלה הטורקית על העתונים בארצה. להזכיר את הרעיון הציוני וגם מערכת ה"השקפה" סבלה הזהרה, לבלתי הזכיר את הציונות. ה"השקפה" אנוסה לשמור את הגזרה החדשה. רבים מציוני ארץ-ישראל כבר נואשו מן הציונות והם נאמנים אל הארציים. (אולי מפני זה היתה בעת האחרונה גם ה"השקפה" ארצית). הארציים מראים על הגזרה הזאת כמו על תוצאות ההתלהבות היתרה של ציוני ציון ואספת פרייבורג. אך ציוני ציון לא יבאלו ולא יואשו גם בגזרה הזאת. נזרה עבידא רבטלה והי יפר עצת גוים.

מלאכת היהודים בא"י. כפי שנודע לנו מחרימים הנוצרים, הנוסעים לבקר את א"י, את מלאכת היהודים ולא יקנו לזכרון כלים הנעשים בידי יהודים ואחינו המשקדים. העושים כלי עץ יפים בא"י, נעשו חסרי לחם. ובמה ישלמו היהודים למחרימיהם? — בהחרימם גם הם את יהודי א"י. במקנתם לחג הסכות דוקא אתרוננו יון ואפילו אחרי שהעלו את המחיר בכפלים ולא אתרוננו היהודים מא"י.

מכתבים מערי המדינה

קראקא. כמוצאי ד"ה היתה פה אספת "היהודי הדמוקרטיים", להועץ ע"ד היקר וע"ד הבחירות למועצת הקהל, שתהיינה בחדש דצמבר. את האספה פתח ד"ר

יום לפני התפלה, כי אמר, שאין ספר מוסר טוב מזה והוא סגולה לרבקות ולבטחון בה'. אחרי תפלתו קרא בספר תהלים בבונה עצומה וישפוך בכל מזמור דמעות כמים. אבל לא קרא את המזמורים כסדר, כי-אם רק את המזמורים המתנים צדקות ה' או המעוררים רחמים, המקרכים את הנפש לאביה שבשמים ויהר המזמורים, שענינם הוא רק מוסר ושכל טוב, כמו מזמור א', מ"ו, י"ו, ל"ה, קי"ט, למד עם הפירושים, בספר משלי. כל מי שעמד מאחרי בעמדו ופניו אל הכתל וקורא תהלים בנגון מיוחד ובקול רם והוא מתפרץ בבכי בכל עת הגיעו לפסוק של תחנוני רש ונרכה, אי אפשר שלא התלהב ולא בכה עמו. בערב למד הלכה ואגדה. גמרא לא למד, כי אמר, שלא נכתבה הגמרא רק לאלה שתורתם אומנותם. הוא למד רק את קצור הגמרא ברי"ף ובעין יעקב. גם בספרי יראים ובספרי חסידים עסק.

בתפלה האריך, אבל לא התפלל את כל התפלות הנוספות קודם התפלה ולאחר התפלה, כי-אם חבר תפלות קצרות לעצמו ואומן גדול היה בזה. "לא תעשה תפלתך קבע אלא רחמים ותחנונים לפני המקום". — ענה פעם אחת את איש, שהעיו להוכיחו, כי לא נכון מנהגו זה. אם אעשה תפלתי קבע ואתפלל רק את התפלות הנדפסות בסדורי, הלא סופי שאחדל להתפלל בבונה, כי אי אפשר לכל אדם להתפלל בבונה תפלה השגורה על פיו ושהוא חוזר עליה בכל

המימה ואיש איש לעברו תעו, חבליה נמשו בלי החזק בן הרנס. והספינה עזבה ותועה בין נחלי בליעל, ונוסעים רבים עליה, היושבים בה משפחות משפחות. אלה ישכנו במכור האניה ואלה לקחו מקומם מקציה. והרוחות נושבות ובאות בכל עזם. רבים כבר טבעו כמים הזדנים, גם אלה היושבים לבטח בתוך נעים ונדים, מתחתם יתפרץ קול נפץ, קול שבר, האניה מתפרקת לחלקיה, ומירכיתיה ישמע קול המון שלו וקול אנקת חללים. והשמש רפתה, רד היום, אתא ליל, ליל חשך ואפל, אין נגה ואין כוכב, כמו כנפי נשר שחורות בערב נמשו על כל כנפות הארץ והכסינה בישימון שואר ומשואה, בעלטה התעטפו היבשה והים. והנוסעים משתאים וחרדים, כלם עומדים כיראה, חלחלה אחוזהם. והנה קול רעם בגלגל, כרקים ואש מתלקחת, דממת מות בכל ירכתי האניה, ורק מעבר אחר נשמע כמו קול מרבר, מרגע לרגע והקול מהגבר, הולך וגדול. קול מפקד ומצוה והכל באפלה. רגע והנה קול: "הלום!" "גש הלאה!" "עמר!" "התחוק!" "היו לבני חיל, עוד מעט וכא היום!" "התאזרו, התאישו!" רגע וקול הלמות עמלים, קול אנקת חללים מחדש, והאניה תחצה דרבה, תפלים נתיב במים עזים, בוקעת והולכת, קורעת חמר מים רבים העוף אל מגמה ידועה. ואילת השחר בוקעת אורה דרך מפלשי ערפל, קוי אור מתבקעים בעד מסכת העלטה, עוד מעט ומפאתי קדים ישקוף עמוד השחר, והנוסעים קמים ונדים, אנחות מרגיזות מתפרצות ומטלאות את האויר העב, המרחף על פני האניה, חזיון חדש מתיצב נגד עיניהם: כנופיות וחבורות צעירים מכוסים אבק ודם משוחחים שיחות חדשות, גם משמיעים קולות גבורה ואמץ. הכל מנופפים בידיהם ורומזים באצבעותיהם מול עבר אחר, והאופק הולך ומזדכך, הולך ואור, ובהרות כחות על פני השמים עוד. מסך אדום כדם קרוע לגזרים מרחף על פניהם למעלה, בעד הגזרים והבקיעים יתראו קוי שמש חדשה, ותבלת ספיר זבה, הנוסעים מתפרצים, נרחקים אל עמדת הקברניט, האוחז בקרש הספינה ומטינה ברב כח הצדה, והספינה כבר חלולה ומנוקבת, על המכסה למעלה בתמי דמים לחים, וגויות מפרפרות השלכו סחוב והשלך, וצעיר אחד חסון כאלונים אוחז בקרש, אוחז עד מקום שידו מגעת ונחשל והולך לו יבא אהר על מקומו, וזה שומטו מידו ונופל המימה ובאים אחרים תחתיו, והמים מסכיב שחורים ומאדמים, והגלים הרמים עם זיקי אש בראשיהם מלחכים בכתלי האניה ורוצים לבלענה. ובעוד כלם מבוהלים, כלם גרעשים והומים, השמים הולכים וזבים, מרחוק התראה החוף.

ילבשו בשבת, ודוקא בשבת, בנגד קרוע, כי אין לאל ידם לעשות כהם בכל חצי שנה בנגד חרש, שמחירו רב כל כך ואף אנשים אמידים ומכובדים, המדקדקים ללבוש בחול בגדים שלמים והגונים לא יחששו, מפני המנהג, ללבוש בשבת כנגד קרוע ובלבד שיהיה של משי. הזה הוא כבוד שבת? הרי אין בזיון שבת גדול מזה. נסו נא אהם הלוכשים בנגדי משי קרועים בשבת ולכו בהם אל חוצות הערים הגדולות! הלא תבושו! ואיככה לא תבושו מפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, ללכת בנגד קרוע כזה, שתהבזו ותבלמו בו, אל בית אלקים, שמחויבים אהם לכבדו עכ"פ כמו שהכבדו את השוק וההולכים בו. בבגד משי יש גם משום בל תשחית, כי הן יקרע על נקלה. גם זה לאו מן התורה.

בוש אני לספר לכם, קוראים נבבדים, עוד מנהגים משונים הרבה, שהיה ר' לוי נוהג בהם למרות רוח הבריות. אבל לא אגרום לכם התרגנות, להודיעכם אותם וטעמם, פן תחשבו גם אותי לבריה משונה... אחת דבר ר' לוי: אני עושה רק מצות הבורא והבריות מה הן כי תלגלגנה עלי ותחרפנה אותי? איש לא יעבירני על דעתי בדבר שחקרתי בו ואתבונן, כי ע"פ התורה אני מהנהג בעבודת ה'. ולמדו אחדים ממני ולא אני מהם.

ר' לוי קבע גם עתים לתורה. אבל גם כתורה עסק באופן משונה. הוא למד תנ"ך הרבה מאד בכל

ודגלים, אבל שיר העיר אסר עליהם לעשות כן, כי גם הסוציאליסטים בקשו לעשות כן נגדם והיה הדבר בא לידי שפך דם, כמו בשבוע שעבר. עתה הכל מצפים ליום 10 לחיז, שבו יפתח ביה מועצה הממלכה, שבוראי יסגר מיד. המניסטרוים ימשול או ממשלה בלתי מנבלה, באלו לא היתה קונסטיטוציא בארץ. — בדבר המחברת הידועה, שיצאה לאור בברלין (להוכיח שנחויץ לחלק את אוסטריא-אונגריא, לספח את הארצות האשכנזיות במלכות אשכנז ולהושיב על בסא אונגריא מלך מבית קיסר אשכנז) נודע עתה ע"פ עדים, כי הפוליציא הבטיחה את זיגאני, מחבר המחברת, כי תשלם לו עשרה אלפי כתר והוציאהו לחפשי, אם יגיד, כי חבר את הספר בפקודות הבארון באנפי, אחר מראשי המפלגות המתנגדות לקיסר.

צר שרכום. הקיסר ניקולאי הזמין שנית את כל הממלכות, לשלוח ציריהן להאג בירה הולנד, להועץ בדבר שלום עולם. כאשר הזמין הצר את הממלכות לפני שמונה שנים לאספת השלום הראשונה, אז הביטו כל יושבי הכל ביראת הכבוד על הצאר הגואל את העולם מיסורי המלחמות. במושל אדיר כמותו ראו ערובה נאמנה, כי השלום יוסר על יסוד חזק, כי מי כמותו אדיר בכל הממלכות האדירות בעלות הצבא הרב ואם הצר רוצה בשלום עולם, ממי יש איפא לירא. מיד החלה ממשלת רוסיא לגזול את הארצות באזיא המזרחית ולהכעיס את יפן תמורוים בגאותה האוילית ותבא לידי המלחמה. ככן עתה לא יאמינו עוד בצר השלום. אף שהממלכות נכונות גם עתה לשלוח ציריהן — מפני הכבוד. הצאר כבר את ראש ועד המניסטרוים וויטע בתאר גראף על הצלחתו בעבורה השלום.

על המצפה.

אניה סוערה.

הניון למלחמת ההרות ברוסיא.

הים הולך וסוער, הרוח יכה גלים בים ויהמו ויחמרו מימיו, והאניה תעל שמים ותרד תהומות והיא הולכת ומטרפת. מתחתה הים כמרקחה וממעל חשך השמש, קדרו שמים, כל משברי הים אפפה, גלים גרפיה והיא הולכת ונשאת על כנפי רוח ורכי מים. רב החובל עזב את משמרתו, כבר דפו ידיו מהחזק את הקרש ויעזבהו, בל מחזיקי משוט השליכו משמיהם

למנהג הזה יש טעם מבואר וברור ובשום אופן אינו חוק בלי טעם. הלא הטעם הוא למען כבר את השבת ולהתנאות ביום הקדוש, שקראהו הנביא "ענג". אבל ענג שבת וכבוד ליום הקדוש הוא רק כשאני לובש ביום ההוא בגדים המכבדים באמת את בעליהם, שהבל יחשיבוני בשבילם, כמו שאומרים: "בגדים עושים לאנשים" (קליידער מאכען לייט) "ור' יוחנן קרי למאניה מכבדותי". על-כן בזמן שכל האנשים החשובים בעולם לבשו בגדי משי בעמדם לפני גדולים או בימים טובים, צוו דבותינו ללבוש בגדי משי בשבת וי"ט, למען כבר בזה את השבת. אבל אלו ידעו דבותינו, כי יבא זמן, שיחדלו החשובים בעולם ללבוש בגדי משי, ובלבושי משי לא ישתמשו רק נשים, הלא אין ספק שהיו מצוים בפירוש באסור גמור, שלא ילבשו היהודים בגדי משי בשבת, כי הלא אסור לנו לבזות את השבת ולהיות ביום הקדוש לבז וללעג ולא עוד אלא שיש בזה משום "לא ילבש גבר שמלת אשה", אחרי שרק נשים לובשות בגדי משי בזמן הזה. ואין מפשרות וחלול השם גדול מזה, אשר תחת לכבד את השבת בבגדים, שבני אדם מהיפים ומתקשטים בהם, נלבש בשבת, ודוקא בשבת, בגדים שנהיה בהם לבז וללעג ונערים יתקלסו בנו. עוד דבר מגונה אחר, הסכיר ר' לוי, יש בבגדי משי. ארג המשי בזמן הזה רפה מאד וכאשר ילבש היהודי בגד משי חדש, יהיה הבגד שלם רק חצי שנה ואח"כ יקרע, ורוב אחינו

וסבסמפול; אחת וארבע; מפלים; ניזוני-נובגוריד, סאראמאוו, ארנבורג; אחת וחמש; ווארשא, ביאליסטוק, ריגא, לאדז, מינסק; אחת ושש; דווינסק, באלאשוו, קורסק, ברדיטשוב, ארסא, פיארוסויא; אחת ושבע; קערץ, אופא, הלזינגפורס, באקו שנייה, פמבריוג, מטאווא, קעלץ. ורוזוועלט יושב על כסא רין, אומר למלאך המטחית הרף, עוצר בעד הגיישא היפנית מהפשיט את יתר עורו של הרוב הצפוני ושולחה חנם אין כסף בלי שכר בעמלה. זאת, "הרוב" הוא מיטן על ברכיו עד יצמח עורו ושערו על בשרו. זה פירש וכוכה, וזו פורשה וכוכה. והארץ גם היא תספד משפחות משפחות, משפחת הארמנים לבד ומשפחת הפנים לבד, משפחת היהודים לבד ומשפחת הלטישים לבד וכן כלם, גם כבית גיישא גבר המספר, שערוזיה בכיתה, קשרו כניה על אוסרי השרום ויתנום לבוגדים, למוגי לכ. וביתנים ישן הדוב, הוא מהעורר לפרקים רק, לקול נוף ומיר זישקע כתרדמה מחדש. והמטבח הולך וקורב נפץ צידים וכלבים, קול הוקעי קרנות חודר באזניו. הרובים הקיפותו והמעגל הולך וקצר. או יגוח הדוב ממאורתו, מתיצב על כפות רגליו ומשתער על הצידים בחמת נקם, הומה ונוהם; חץ אחר חץ ינחה בו והוא כוקע לוי דרך לפנים; מורף זרוע אף קדקד, חורק שני, מפיל לרבות על ימין ועל שמאל. והנה ציירים שתי עליו מסכים; הפנים מצפון, גיזי קוקו מנגב, הגודרים החפשים מים ומפאתי קדים מריקים עליו חרבות יחוג המעגל הולך ומתקצר והדוב קם מרבצו, מעביר שנה מעל פניו ומביט בסביבו בעינים מלאות דם ומפצות זקי נקמה ורצח לכל עבר, דומה שמתכונן הוא למלחמה, אך לפהע פהאום והמצב נחלף. עיניו כהו ומביטות ישר כמו תקועות בחוריהן, בכל גופו הוא מראה אותה המהון וחרטה, רגע יעמוד משתומם, ולתמהון כל הריאים החל מרקד, איזו מנגנים ורים מנגנים ומזמרים והשיר מוזה, אבל לוקח לכ יחודר גם בלב ר' דוב; מעט, מעט הוא לוקח לבבו, מרככו, מפנקו ומאלצהו לרקד. התפלא ר' דוב הפלא ופלא! מעולם לא שמע נגונים כאלה; מחפש, מחברות, מבתי-ספר. כבר הישמו בכלים עליו, כבר נגלו מאחריו שומרים לראשו, האוחזים בכבליו, לבלי נתנו להתפרץ ברקודים, אבל מכיון שסגל לו הסגולה לרקד הוא מרקד ובא.

טרנופול. לפני ששה ירחים קלטה עירנו אורח יליד רוסיא איש כבן שלשים שנה, שהתכנה בשם דקמיר בלוזענטאל, גם חתם "בן פורת". מדבריו היה כשפת עבר נשחפה. רבים נתנו לו כבוד חכם ומלומד וזכה עלה בידו ללכוד בחרמו אלמנה דלה, שההודע אליה ויכפיהנה, כי יקחנה לאשה. האשה נתפה לחלקת לשינו והתן לו שעון ושרשרת זהב והאבילותו חרשים אחדים ותלבישתו וגם כסף נהנה לו כמאתים כתר. אח"כ בגד כה ובסתר עגב על נערה עניה כה רעצן ויארשנה ובערמה המה את לב אבי הנערה, לתת לו מאה כתר ויצגהו ריקם, כי הרעצן עני ואביון. בסוף פרח לו איש האמת הזה. החוכה מופלת על כל קוראי "המצפה", לחקור ולדרוש אחרי הרמאי האכזר הזה. סמניו: קומתו ממוצעת, משקפים במסגרות זהב על עיניו, מדברו עברית נשחתה במבטא חצי ספרדי וחצי אשכנזי והוא מתהדר בכינוי דקמיר לפילוסופיה. יעקב בלאז.

סופיא. (בולגריא) לפני ימים אחדים היה האגודך (הבהן הגדול) הבולגרי בסופיא. הרב הכולל, ר"ד מרדכי ערענענפרייז, יצא לקראתו לחצר המסלה וראש המניסטריום הציגהו לפני האגודך. הרב ברכו בשם קהלת ישראל והאגודך הודה לו. אח"כ בקר אותו הרב בביתו וידבר עמו כחצי שעה. לפני נסיעתו שלח האגודך את סופרו, לבקר את הרב הכולל ולהודות לו בשמו. — ביום הולדת השולמן הלך הרב הכולל לציר שורקיא, עקסלנץ סאריק פאשא, לבקר את השולמן בשם יהודי בולגריא. הציר הודיע להשולמן ע"ד בקור הרב הכולל ויקבל פקודה מהשולמן, להביע להרב את תורתו. הציר בא באופן רשמי בלוייה סופרו להרב הכולל, להודיעהו תורת השולמן. א.

מכתב מרוסיא

הציר ירר, מבל ברם, יחץ בים צושימא, עלה ונסתפג, והכהן הגדול פוביעדונוסעו עומד ומוזה. על כל היה טבילה ברם וכך הוא מונה: אחת: קישינב; אחת: וואחה; קישינב והומל; אחת: ושתים: באקו ונאחיצעוואן; אחת: ושלש: זיזומיר, סמילא

גם במצות צדקה משונה היה ר' לוי מכל היהודים. הוא לא היה קמצן ובכל זאת לא נחן לבל הפושט יד. עני היכול לעבוד שלחהו לעבוד, כמו שעושים קצת העשירים השבעים הגמים; לנשים הרגילות בשנורות לא נתן, כי הנה מקבצות כסף לא לאכול לשבעה, כי אם לחשוך, ולא ליום רעה, כי אם רק לשמוח באוצרן הצפון תחת שלמותיהן ואח"כ יגנבוהו זרים מדיהן. עשר שמור לכעליו לדעתו. שנים רבות חשבו כל בני העיר את ר' לוי לצר-עין ולמונע עצמו ממצות צדקה. אחרי שנים רבות נודע בעיר, כי כעל צדקה נפלא הוא ומשכיל אל דל. הוא נוהן צדקה בסתר כואיפן איריגילי ומשונה, כמו שכל מנהגיו משונים. את אופן נתינת הצדקה הזה לא הזכירו חז"ל, בי בימיהם אי אפשר היה ור' לוי, שבלל היה בידו, שאין ללכת אחרי האותיות היבשות, כי אם אחרי מעטן, אחרי המאור שבתורה, המציא גם במצות צדקה אופן חדש, באופן שלא ידע המקבל, מיר מי הוא מקבל ולא ידע שום אדם, כי הוא נצרך לתמיכה. הוא היה שולח בכל חרש לעניי עירו ההגונים, לבעלי-בתים יורדים ולבעלי-מלאכות, שאין מלאכתם מספיקה לפרנסתם — המיכות קצובות ע"י בית-הדואר ולא רשם שמו על התמחאה, כי-אם שם ברזי ולא מסר בעצמו את הכסף בבית-הדואר למען לא ירגישו בו. עניים רבים התפארו, כי אליהו הנביא שולח להם כסף בשעת דחקם ויצפנו את תלושי

איוניץ לאנדא ור"ר גראם דבר ע"ר היקר המאמר ויציע החיטות שונות, שאי-אפשר להוציאן אל הפעל. אבל לא היה עקר האספה. העקר הוא. הבחירות ראש הדמוקרטים הנבדל מעורו מקהל ישראל ואינו בא אל בית התפלה אפילו ביוה"כ, גם הוא מתערב בעניני הקהל, גם הוא רוצה לשלוט בקהל היהודי, כבתי הכנסת, ברכנים וכשוב"ס. ובאיזה דרך הוא רוצה להגיע אל השלטון? במלשינות, בדבות שוא, שהוא מוציא על הנהגת הקהלה, כגנבות וכיופוס הוא מעיו להאשים את ההנהגה, להבאיש את ריח הפרנסים בקרב העם. הוא מיען כפומבו, כי בהיותו אחד מפרנסי הקהלה מצא שם מחסור של אלפי כתר בעוד שהכל יודעים, כי בהיותו פרנס הקהל לא מצא כל חסרון בקופת הקהל. אז בהיות הממשלה בידו היח הכל נבון, אף שלא שלט באוצר הקהל, והיום כאשר מאסו בו הבוחרים, הוא נוכר, כי חסרון היה. תואנות מבקש האיש וזה הוא הדרך הטובה, שהוא רוצה להנהיג בה את הקהל. את הצינים הוא שולח לירושלים, פה, הוא אומר, אין להם כל חלק ודעה, כי רק לו — לנבדל מקהל ישראל — יאתה הממשלה על קהלת קראקא. ידעו נא הבוחרים ויזתרו, יסבירו נא לו בשעת הבחירות, כי הרוצה לשלוט בקהלה, עליו להביא ראיה, כי יהודי הוא, כי רוצה הוא בהחזקת צרכי הרת ולא רק בהחזקת שבט מושל בידו לעינינו מדינים, להעביר את הקהלה אל מחנה הסוציאליסטים, שונאי היהדות.

פאדגורוזה. במוצאי ר"ה היתה אספה כללית לחברה "פועלי ציון". מר יעקב הלמן פתח את האספה ויהן דין וחשבון ממפעלי החברה בשלשת חרשי קיימה. נבחר לנשיא יעקב הלמן, ליבובימיש למשנהו שמטכרג למזכירו, אלכסנדרוביטש לגובר וחמשה חברים לאנשי ועד ונ' ממלאי מקום. אח"כ דברו עוד מנאמים פים מר קנר ומר שמטכרג על אדות פעולת האגודה וחובותיה. כל החברים קבלו עליהם לעשות ולפעול ככל אשר לאל ידם לטובת הציניות ולהרחיב חוג פעולתם בעיר.

סטריא. בשנה שעברה נוסד בעירנו ע"י החברה "שפה ברורה" בית ספר עברי, ללמוד ש"ע עפ"י השטה "עברית בעברית", ואמנם חפצה בירה הצליח, כי מספר סבקריו עלה עד יותר ממאה נערים ונערות תחה השגחה מורה מצוין, וכעבור אך זמן קט כבר נראה פרי ישוה, כי התלמידים והתלמידות עשו צעדים כבירים קדימה בידעת שפתנו ונקוה לגדולות. אך לדאבוננו מעיני, כי ההתלהבות מצד המיסדים היתה רק בהחלתו ואחרי אשר ראו, כי מעשה ידיהם יעשה הנישה, רפו ידיהם ויעובו הכל ביד המקרה, עד כי נגלו אי-סדרים, אשר המריצו את אבות התלמידים, לחרול מלשלוח את צאצאיהם לביה"ס הזה ובמעט במלה ביה"ס, לולא התעוררו עתה אחרים ממשכילי עירנו ובהוסכם גם אחרים מהועד הראשון ויאמרו לחזק את אשיות החברה מחדש. בשבוע הזה חיתה האספה הכללית. נבחרו מר ברנפלד לראש, מר מ. ז. ראפאפארט לסגנו, מר נ"ע כיענררחוביץ, אברהם

יום ויום. — ומה אתה עושה בתפלת י"ח? שאלהו האיש, הלא אותה מוכרח אתה לאמרה ג' פעמים ביום בכתבה ובלשונית. יש לי עצה לזה, ענה ר' לוי, אני מחבר לי מעת לעת תפלה חדשה קצרה, להתפלל בתוך ברבות הש"ע, כמו שהוסיפו קדמונינו תפלות קצרות שונות בתוך תפלות י"ח. אתה רואה, כי בעשרת ימי תשובה עשו רבותינו ששה שנויים והוספות בש"ע ולמה זה? אין זאת, כי-אם בקשו חז"ל לתקן, שעכ"פ בעשי"ה יובל האדם להתפלל בבונה, כי סתוך שישים לבו לזכור את השנויים וההוספות יהיה מוכרח לדעת מה הוא מוצא משפתו, ואני עושה כן בכל יום ור' לוי הראה את השואלו בסדור תפלתו רשומות בכ"י תפלות שונות כהוך ברבות ש"ע, שהוא אומר אותן חליפות ולא בכל יום את' כלם, כי אם יתרגל בהן, שוב יקשה העיון בהפלתו ועיון תפלה דבר גדול הוא. בראש כל דף בסדורו היו רשומות בכ"י פסוקים טפוסיים, כמו "שויתי ה' לנגדי תמיד", במח בה' ועשה טוב. וכדומה. לר"ה ויה"כ חבר לעצמו פיומים מלאים שיר תהת הפיומים הישנים הקשים. לא התפלל בבית-המדרש בר"ה, כי אמר שאסור לצום ביום"ט עד שעה ג'. בר"ה התפלל בחברת בקור, חולים שגמרו קודם חצוה. וכן בשבת התפלל שם בהשכמה, כי אסור לדעתו להתענות בשבת עד חצות. איש לא חשרהו, כי רעבתהו הוא ובכ"ז חרקו עליו שן.

ההמחאות לסגולה; אך בסוף ימיו של ר' לוי נודע הדבר בעיר ויצמער מאד. בתחלה נסה להכחיש, אף שמעודו לא הוציא דבר שקר מפיו, אבל האנשים הגידו לו, כי הבירו כתב ידו על התמחאה. מעשה שהיה כך היה. הבערה פרצה בעיר וכל הרחוב, אשר בו בתי בני דלה העם, היה למאכלת אש ומאין דירות בעיר וגם העוני גבר שם מאד, יצאו הרבה מוחרים קמנים ובעלי-מלאכה מן העיר, לגור בעיר הגדולה הסמוכה וקצתם נדרו לאמריקה. ור' לוי, שלא היה בשעה החרבן בעיר, לא ידע, כי רבים יצאו ואינם פה. וישלח כדרכו מן העיר שהתעכב בה בעה היא, המיכות לכל עניי עירו ועוד הכפיל עתה את הקצבה, כי אמר: אחרי השרפה הם צריכים יותר. אך הכסף היה מונח בבית-הדואר, כאבן שאין לה הופכים. ופקיד בית-הדואר, ברצותו להחזיר את הכסף לשולחו, הראה את ההמחאות ליהודים הבאים אליו, למען יכירו את הכתב, לדעת מי השולח. הם הכירו את הכתב מיר, כי הוא כתב יד ר' לוי. ור' לוי נכשל הפעם. כי המיר היה רגיל לשנות את הכתב או לתת לבנותיו לכתוב, ועתה, בעיר נכריה, לא נזהר ויכתב בעצמו ויודע הדבר בכל העיר. כי כבר נודע זה כמה, שנצרכים רבים מקבלים כסף ואינם יודעים ממי; על ר' לוי הקמצן לא חשבו בשובו. ובראותו, שהכירו כתב ידו, נבר בו, כי גם לו הרבר צער גדול מאד, כאלו חרב עולמו. פעם בשנת רעב קנה בכל

ליום ג' בגלל יוה"כ. בשנה שעברה, שחל גם בה יוה"כ ביום הזה עצמו. לא נדחה יום השוק, בראש נוסף עליו עוד יום אחד.

פרופסורים נוצרים בעד יהודים. הפרופסורים באדעסא שלחו בקשה אל הממשלה, לתת רשות לקבל אל האוניברסיטה באדסא את כל התלמידים היהודים הרוצים להכנס ולא רק עשרה אחוזים ממאה.

היהודים במלחמת החרות. בניעוין (פלך משר-ניגוב) נחרץ משפט מות על יהודי אחד, שהרג פקיד הפוליציא. רשע וזד יהיר. כל יהודי העיר עשו דמונסטרציא חניות היהודים סגורות, בתי-הספר סגורים, כי התלמידים ממאנים ללמוד בשביל המשפט. המון עם רב נקבץ בחוץ. אנשי צבא נקראו להשקיט את העיר.

מבקש גדולות. הממשלה ההולנדית בבאטאוויא (אי יאווה בהודו) שפטה משפט מות את המסית ומדיח למרידה עבדולה בן יוסף עפענדי, שבא אל איי הודו בשם ממשלת טרוסיא. להדיח את יושבי הארץ מאחרי ממשלת הולנד. הפקיד הטורקי הזה הוא רסאי יהודי ושמו קארל אינגאץ הירש, יליד בודאפסט. באונגריא היה נדרף מאת בתי-המשפט בגלל תועבותיו ויכרח לטורקיא. משם הלך ליפן לבוש בגדי שרד טורקים ומקושט באותות כבוד הרבה וישתדל, שישלחוהו למלחמה בתור רופא הצבא. אך כפי הנראה אין חפץ לצבא יפן ברופאים כאלה ויכך לאיי הודו בתור מחמדי כנאי וידיח את יושבי הארץ מאחרי הממשלה ההולנדית, כי קוה להיות מלך עליהם. עתה דנוהו למיתה.

היהודים ושפת פולין. בפולין הרוסית. כנודע, מחרימים רפולנים את בתי-הספר התיכונים של הממשלה, יען שפת הלמוד שם היא שפת רוסיא, כי הממשלה רוצה לעשות את בני הפולנים בעל כרחם לרוסים. עתה כאשר נתנה הממשלה רשות לפולנים, ללמד בכ"פ פרטים בשפתם, ילמדו כל הסטודנטים הפולנים בבתי פרטים. והנה עתה, בשנת הלמוד החדש, פתחו הממשלה את הגמנויות שלה ורפולנים אינם באים שמה, רק כל התלמידים היהודים, שלמדו בשנה שעברה בבתי הפרטים של הפולנים, עברו אל בתי-הספר של הממשלה והיא מכניסתם, כמו שכבר הודענו. בלי כל הגבלה ובה"ם התיכונים של הממשלה מלאים יהודים, כי שפת פולין ושפת רוסיא, שפת רוסיא קודמת, כי היא עב"פ שפה שלטת, שמאה מיליאן נפש אדם ירכו בה. כל התלמידים האלה יתנכרו עתה לעמם ולדתם וגמנויות פרטי ליהודים אין בפולין.

סכנת עליית-דב. היהודים כמוהילב (פלך פודול) ברוסיא וכל המדינה היו בסכנה גדולה לפני ימים אחדים. תשעה ילדים נוצרים נעלמו זה אחר זה ושמועה התפשטה בין העם, כי היהודים גנבו, לשחטם לצורך החגים. הקצף על היהודים הלך וגדול וכבר היו כל האכרים בפודול נכונים, להתנפל על היהודים ולעשות בהם שפטים גוראים. ומהומה גדולה קמה בקרב היהודים בעת הרעה הזאת, לא היה אף אנה לברוח ולהמלט, כי מפני פחד רחוליע קשה מאד ליהודי רוסיא לעבור לאמריקה. הסכנה עברה כהרף-עין. ארבעה ילדים נעלמו בבת אחת ואמותיהם באו בחרדה גדולה, לבקש עזרה מאת השוטרים. שלשה שוטרים יצאו, לחפש אחרי הילדים והמון אכרים נלוו אליהם והיו נכונים להשמיד ולאבד את כל היהודים עד בלי השאיר שריד, אם ימצאו הילדים ברשותם. אך מה שלא פללו בא. רועה אחד הגיד להם בדרך, כי ראד את האבר הזקן סרסקי מוליך ארבעה ילדים אל היער. השוטרים והאכרים הלכו שמה. בסבך היער שמעו קול יללה ואנקה וילכו אחרי הקול וימצאו מערה, שמשם יצא הקול ויבנסו שמה. וימצאו מהזה תפת ולא האמינו למראה עיניהם. האבר הזקן עומד ומאכלת רחבה בידו, אשר בה פתח את בטן נער אחד, השוכב לרגליו. שני ילדים אחרים שוכבים מתים וילד אחד עודנו חי עומד ורואה וידי ורגליו כפותים והוא ממתין שיעשה הזקן בן גם לו. האכרים בקשו להתנפל על הרוצח ולקרעו כבד, אך השוטרים עצרום בעמל רב ויביאו את האבר אל בית הפקודות. האבר לא נבהל כלל ויספר במנוחה, כי "קדוש" אחד נראה לו בחלום ויגר לו, כי המשקה את הארמה בדמי חמשים ילדים נקיים יגלו לו מטמונים יקרים, הסמונים כבטן הארמה

מיתתו, כי כל טפה וטפה, שהוא נוהג, מחייו הוא מקצר ומקמץ. נראה ברור, שאין עוד לבורוקרטיא חיים טבעיים כלל וסוף כל סוף הפול הממשלה ויקום שלטון העם. שפך הדם הרב, הפקרות החיים והרכוש, אי-בטחון בכל מנהיג, הריסת המסחר, התקוממות העמים, רוע החוליגנים — אלה הם האמצעים, אשר נכחם להביא תמורה לטובה, להרש הקים ומשפטים צדיקים לכל יושבי רוסיא הנחלאה, השואפת לדרור לחפש וחיים תרבותיים, אף שהשלטון משהמש עוד באמצעים האלה לטובתו. בשום אופן אינני מאמין, שהצבור הרוסי המתעורר לתחיה וכבר הרה וחלה — ילך רוח. בזה וזוה האכל הרב, אבל החפש סופו לבא. כמעט חדרה ההתקדמות בכל שדרות הצבור, גם האבר, זה הישן שנת עולמים, מתהפך מצד אל צד, מפהק ומתמודד, מביט סביבו ונורד בערפו. ובין גרידת ערף האבר לבין התקוממותו רק במלא נימא. ש"ש.

מחרוב ומרחוק.

אחרי הרעש באיטליא הדרומית. אחרי רעד האדמה התחוללה שם רוח סערה, שעקרה אילנות, הרימה גגות ותשליכם ארצה, הרימה בתים ותחרב את אשר הותיר הרעש. עם הרוח בא גם גשם שוטף שהציף גלילות שלמים ויעשם בים. הוועזוב, החר המקיא אש אצל ניאפל, זורק חמר שחור ויזקד ברעש אדיר ועצום. ההולך וחוס, שלש מאות מטר למעלה.

טולסטוי על אדות מועצת הממלכה. הגראף לאו טולסטוי מתנגד למועצת הממלכה שתוסד ברוסיא ולא מטעם החשובים, בראש מטעם. שהוא מתנגד ככל ממלכה בגלל ולכל מוסדותיה. שלם בתבלית השלמות יכול להיות רק היחיד במדותיו ולהגיע למדרגה הזאת צריך כל יחיד להתאמץ. הוא שונא כל פוליטיקה, כמו שהוא שונא כל ריב. על אדות הזבח בקוקו אמר טולסטוי: הרעל הזה (הלאומות) הוא אחד מנגעי זמננו. לחלק אנשים למינים שונים היא אולת, כמו לחלק את כדור הארץ לממלכות שונות. אין לחלק את הארץ לממלכות ולא את בני האדם ללאומים ולא יהיה כל שנאה ומלחמה בארץ. היהודים מתאוששים. היהודים בהודו המזרחית אשר לאנגליא המה עם גדול בן מאה ושמונים או מאתים מיליון נפש אדם ואלפי אנגלים אחרים ורודים בהם ומנהלים אותם כחפצם. ביחוד הם עושקים אותם בש"ה הכלכלה. האנגלים בראו בכונה בארצות הודו את הצורך בסחורותיהם והם מקבצים מעט מעט את כל רכוש הארץ, יעשו עשר גדול והיהודים יתדלדלו ויורשו ורכבות מהם מתים ברעב בכל שנה. אך עם התרבות האירופית באה מעט חכמה בלכות היהודים ויתאוששו. במדינת בנגלים התאספו חמשת אלפי הודים בכמה הגדולה אשר לאיליה קאלי וישבעו באיליה הזאת, כבלתי סנות שום סחורת חוץ לארץ רק סחורה הנעשה ע"י אחיהם. סערה. רוח סערה התחולל באיי פילים בים הקטש. ספינה אמריקנית עם יום ממאה איש ירדו במצוות. הגדול בכל בתי החרשת למחטים הוא בביר-מינגהם באנגליא שם יכינו בכל יום שבע ושלישים מיליון מחטים.

ימים נאבדים. ים מרגלה באיטליא הולך ונאבד לפני כמאה שנה עוד עברו עליו ספינות גדולות והיום רומה הוא לברבה. גם באפריקה התיכונה, מספרים ילידי הארץ, כי היה שם במקום אחד ים גדול "ריסוה" ועתה שם רק ברכה קטנה. במקום, שהיה מכסה מים, יצטחו עתה כל מיני צמח. ידוע, כי גם מדברי סהרה היה ים לפנים.

רשעת מושלי וויין. ביום הכפורים שנה זו יחיל יום השוק לבהמות בוויין. אגודת סוחרי הבקר פנתה בבקשה אל שלטון העיר, לדחות את השוק מיום ב' ליום ג'. שלטון העיר רחה את הבקשה. האגודה הגישה תלונה אל נציבות המדינה ונס היא דחתה אותה. אז פנתה האגודה אל המניסטרים והוא במל את החלטת שלטון העיר ויתן פקודה, לדחות את יום השוק מיום ב' ליום ג'.

ביליגין מימינו והסגן טרעפאוו משמאלו, והוא מתכוון יציעד כנגד המנגנים, לגמור את החיון ובא לו לשעירי עזאזל — היהודים — וסומך עליהם שתי כפותיו ומתירה, וכך היה אומר: אנא הקהל! חטאתי בסליחה לפושעים, פשעתי במחילה לכונדים, עויתי בגשיאת פנים ועל כלם סלחו לו על הזמיני יהודים לבחירות. והמנגנים והמשוררים, בשמעם את הודו, הם בורחים ינסים ונופלים על פניהם ואומרים אוי לה לאותה בושה, אוי לה לאותה כלמה. אחרי רדו שומד לעשות קץ לחטאת העם, לוקח עם, שמחציתה דם ומחציתה שלהבה וכותב וחותם בדם ואש ושולח ללשכת חשאים, ופוסע ושב למאורתו, ואחוריו אל העם, וראש בית אב מישמאלו והסגן מימינו, והכהן הגדול פוביעדונוסצב איננו מתכוון להזות לא למעלה ולא למטה, אבל מלקה במגלכא, מלקה ומונה אחת, אחת ושתיים עד גמירא ומפרט לו חטאתו: חפש דפוס, חרות דת, חרות הפלנים, חרות הבחירות, חרות הועמסמטוים, חרות אספות, חרות הפינים, השובה הארמנים, על כל הכאה, קריאה, ועל כל חרות הכאה. והדוב שוכב לו בחדר מיסיה מסתרה הרחק מעיני רואים, לבלי ראות ולבלי שמע עוד קול אדם. עורו נקרע מעליו וכלו מלא חבורות ופצעים וקולו לא ישמע עוד. ולעומה זה לקחו עליהם את המלאכה הזאת הסגן וראש בית אב, רק המה מרבים לפעול להראות נפתולים. מתחלה התעוללו על היהודים, כי הסיתו את יפן ברוסיא ועתה הם מתאנים, כי היהודים המריצום להשלים את יפן; בימי טולסטוי, ספיאהון ופלעהווע, בקשה הממשלה סעד והמיכה בין העם הלאמישי, ואת האשכנזים רדפה באף וחסה, ועתה הפכה שמתה, לרדוף את הלאמישים ולתתם במצב הרום. זו היא שמה של שמות כשמת גאליצין, נציב קוקו, בגרותו את המטרים בארמנים ובסוף מרדו המטרים ויהפכו מדינת קוקו למעי מפלה, ואחרית כזו נשקפה גם למפעלי בוליגין, סוף כל סוף תהפך ההרב מול הממשלה, ומפלגת האצילים האשכנזים המרוד בממשלה. בפי ידיעות נסתרות מארסא, גם שם, בבית המקומה, אשר ראו עינם בשבט עברה השלמ, הוצתו באש בתי מסכנות החוף בידי השוטרים וההייליים רק בבדי להביא העיר במצב המצור, וכן כל הערים, אשר הכריזו עליהן מצב חרום, מתחלה כינני פרעות בידי השלטון, בבדי להתן במצב מצור. בכרל תולים חוליגנינו בדעת החוליגאן המכבד הפעיטאני, הוא נר לרגלם ורק מחלקת קמנה נפלה ביניהם בכאור הפתגם: "הסוף והספר ירדו יחד כרובים מן השמים": העשועטאני אומר, בעלי הסיף מחייבים להיות בעלי ספר, למען השכל, להרג חיש מה: אבל חוליגנינו, אומרים: לא כן, אלא בעלי הסיף מחייבים להשמיד את בעלי הספר המורים דעה ובניה רעם. הגנו רואים ישר והפוך בכד הרפורמים. למשל הישרטין נתן חפש לאוניברסיטטים, לבחור רקטור לעצמן, גם דקנים ומוזכרים והוא ענין נכבד מאד ולעמת זה הצאנה פקודות לפטור ממשמרתם את הפרופסורים החשיבים. בכלל אוחו השלטון בחרב פפיות. והיה בחתכו בידו אחת תתאחו ידו השניה ונחתכה. נוהג הוא מעט חפש, מעט חיים ומיר הוא מרגיש את

יום ככרות לחם ויחתוך לכלבים בשוק, כי העירוניים גרשו את כלביהם. והכל שחקו עליו. בעשרת ימי השובה ככל שנה היה טרח רב לר' ריי כץ, אז פנה לבו מכל עסקיו ויוסוב מבית לביה וגם בבית"ד הלך מאיש לאיש לפיסס. דוא ידע, כי הוא מבעים תמורות את אנשי העיר במנהגיו המזרחיים ויש אשר יחשוב עליהם רעה, כי אינם נוהגים כשורה, בעשי"ת שם לבו לבקש מחילה וסליחה מאת כל איש כי עברות שבין אדם לחבירו אין ויה"כ מכפר. האנשים לא בעסו עליו כלל מעולם, כי ידעו, כי הוא הב וישר ונס אם הוא כועס לפעמים על מעשה רע ועל המגלגלים עליו, רק לש"ש הוא מתכוון. אבל ר' לוי הגיד לכל אדם, מה חשב עליו בלבו בכל השנה ויכך ככי גדול בדברו ולא זו מכל אדם עד שהבטיחוהו בהן צדקו, שאין לו עליו תרעומות. ובסורו מפניו היה לא אחד יורק אחריו וקורא בלחש: "למשגע אין תקנה". רק מעשים התפידאו על תום לבו ועל יראתו את ה' ויאמרו: אכן זה היה ירא שמים! — זה היה תמים במעשיו! אך, איה תלמידך ר' לוי בץ? האמנם עלינו להמתין אלף שנה עד שיולד איש כמודך? ש. מ. ל.

הוא הורה, כי גם את שאר הילדים החסרים הרג, מושג כזה יש לאכזרים רומים מדושיהם.

תקנות היהודים ברוסיה. מה יש ליהודים לקוות ממלחמת החרות ברוסיה, שהם מוסרים נפשם עליה ועומדים תמיד כשורות הלוחמים הראשונים, נראה כרוך טמעשה שהיה באספת תלמידי האוניברסיטה בפטרבורג ביום 27 לחדש שעבר, שנאספו לתכלית קביעת מענותיהם בדבר החרות באוניברסיטה, בתוך הפרוגרמה היתה גם שאלת כניסת היהודים לאוניברסיטאות בלי קביעת שעור וגבול. התלמידים היהודים טענו: אחרי שהיהודים עומדים בראש לוחמי החרות הלא כדאים הם שיכטלו את הגזרות הקשות המציקות להם. רוב אנשי האספה התנגדו לזה ובנית קם רעש גדול ויחליטו שיצאו היהודים ולהועץ שלא נפניהם. אך לא החלט מאומה והדבר תלוי.

גולי היהודים באמריקה. בחדש אונוסט נאו אך חוף ניו-יורק מאירוסה 10.040 יהודים ובהם 3.417 גברים, 3.499 נשים, 2.124 טף. הבאים הם מהארצות האלה: מרוסיה 7.642, מאוסטריא 1.185, מאונגריא 671, מרומניא 372, מאנגליא 180, מאשכנז 58, מטורקיא 24, מבלגריא 4, מצרפת 3 ומשודים 1. מכל אלה התישבו 7.403 בעיר ניו-יורק עצמה ויתרם התפזרו בעמים אחרות.

שמואל: הצינו אתה אי ארצי? יחיאל: בעשיית לא אשקר. עד בה הייתי ציוני ועתה עלי להיות טריטוריאלי. שמואל: מדוע היום? יחיאל: כי במחזור ראיתי, שיש להם מלאך מליץ ברקיע, טריטוריאלי שמו. מ"פ.

משרה הספרות והמדעים.

היהודים והפולנים

בדברי הימים ובספרות.

מאת מתתיהו מיו"ש.

(המשך.)

בשנאה הזאת מצטין אחד מגדולי סופרי פולן, פיטן גאוני, זיגמונט קרשינסקי. את חצי משטמתו קלע לא נגד יהודים מחזיקים ברהם ונאמנים לעמם, כי-אם נגד מוסרים. הוא חושב אותם ליהודים חומסי מזומות, חפצי נקמה בנצרות, הממירים רתם רק למען הקל את עבודת השחתתם. הוא חושד את המומרים בחתירה תחת הלאום הפולני. קרוב לשנה תר"ו (1846), שנת הזנב באצילים בגליציה, כאשר נראו בתוך האכרים סמני פרידה והתקוממות נגד האצילים בכל הארץ, הרעים קרשינסקי בקולו נגד מעמד האכרים וגם — נגד היהודים, גם כזה חיבים היהודים לדעתו. במזמורי העתיד שלו עושים רבריו לפעמים רושם, שמומרים יהודים הסתו את האכרים באצילים, דבר שלא נודע לנו ממקור אחר. ב"מזמור הנחמה" הוא מעליב את היהודים ברבר התחברותם עם הפולנים באופן מרעיש לפעמים. למשל: "מהם (מן האצילים) חפצו היהודים התלנים לשלול שלל האכרים". בתור תכונת נפש היהודים המומרים הוא רגיל לציין את הפחנתות היתרה. את מזומות המומרים, לוחמי החפש, מגלה קרשינסקי ב"הקומדיה האי-אלהית", שם הוא מציג מוסרים מדברים בין עצמם: "אחי המנוולים, אחי שוקקי נקמת, אחי האהובים, ניגק מן דפי התלמוד כמו מדדי חלב, שמהם יולו לנו דבש וכח ולהם (הנוצרים) ראש ולענה". "הקב"ה רבוננו ולא אחר — הוא הפיץ אותנו בכל מקום, הוא חבק בנו כמו בעבותות צפעוני את העולם של מעריצי הצלב, על ארוננו הגאים, הכסילים והבורים נרוק שלש פעמים, שיאבדו, שלש פעמים יקוללו". באופן כזה וכדומה הוא מתאר את היהודים המתחפשים לנוצרים, למען הזיק, היהודים הדורשים חרות, שווי זכויות ואחות לכל בני האדם, הם לדעתו נוכלים שפלים, אשר החפש הוא להם רק כתחבולה, לכבד את העולם. המתנצרים מדברים: "על חרות בלי משטר, על זכות אדם (של מהפכות) בלי קץ, על ריבות ודשע, על כסילות ויהירות (של הפולנים

האמתים) נציב את תקף ישראל — נחוץ רק להרוף למהמורות את האדונים (האצילים) האחרים האלה ולבסות את פגריהם בעיי-הצלב". בני הנצרי מאמינים בבני קיפס (רודף הנצרי), שחפש האדם חקנו, טוב העם משרתנו. את הצר המיתו אבותינו בענויים קשים לפני מאות שנה — גם עתה אנחנו מענים אותו, אולם הוא לא ישוב עוד לתחיה הפעם". קרשינסקי הוא אנטישמי מודרני בצדדים הרבה, אף-על-פי שחי לפני ששים שנה. מלחמת החרות היא אצלו "שווינדרעל" יהודי. היהודי לא יוכל להפוך את צורתו לנצח, הגזע הרע בעוכריו, יהודים מבקשים להרום את ארופה, כל הרע בחברה האנושית הוא תוצאת יהודים. מאמרים כאלה נמצאים כבר אצל הסופר הגדול הזה. גם השנאה הבלכלית ככר בערה בקרבו. הוא מתאר ב"הפואמט שלא נסתיים" את היהודים בתור סוחרים מושלי תבל, שהכניעו בכספם את כל העולם משנאתם לנוצרים ומוצצים את דמם. על כסאות השלטון יושבים סוחרים וגסיבים. הסוחרים היהודים דורשים סדר, רשקט ובטחון, למען יוכלו לסחור. האנטישמיות האנטיקאפיטליסטית במלא מובן המלה. "הכר כבר היה", אומר בן-עקיבא בהררסה "אוריאל אקוסטה".

בין גדוד הסופרים מזמן תקופת מיצקביטש, היחיד הנוח ליהודים, היה קו'נו בסקו. הוא בתב דרמה פילושמית בשם "היהודים". למרות השם לא היהודים הם עיקר ענין הדרמה, כי-אם האצילים. היהודים מצוירים בסוף הדרמה בתור תמונה נגודית לאצילים. האצילים הם מבזובי ממון, עצלים, אינם פועלים מאומה, חיים מעמל אחרים, רכאים, ולעומת זה היהודים הם חרוצים, עובדים ומקמצים את כספם ביגיעה. קונובסקי עמד תחת השפעת משצקי, אחר משירי דור המהפכה הצרפתית. מתוך עקרו הפשט היה סחבב את היהודים, אולם לא מתוך אהבתו להמין היהודי הנכרל. בהררמה אין היהודים נראים כמהותם, כחיותם, במדותיהם, בתבנם הנפשי ובתכונותיהם העממיות, הם מוצגים רק כצללים אי-מסומנים, שמנדנציה קרומה הכריחה אותו לתאר אותם. למען עורר את ה"שכטה", השכורה והמתרשלה, לפעולה, הוא מציב את היהודים המתועבים כהפכים להם, עם השאיפה גם להרים את ערך היהודים, אולם לא אותם היהודים מן החיים עם תבונתם הנכרלת. למי שמחבב את היהודים רק מתוך "אהבת ארם" נקיה, העורר התכונה הממטית של היהודים את הדחיה הגזעית. בעל תורת אהבת ארם הזה שמע בכל לבו ונפשו לכלל המדעי, כי כל בני ארם מחוננים מן הטבע באופן שוה בחקי אדם ויפשוט את צורת היהודי וייצר יצור חרש וחלק כ"לוח לבן", בלי איזו תכונה מיוחדת ויקרא לו יהודי וייציגו בררמה שלו. עלינו לשיש וגם לתת תורה, שנמצא סופר משכיל כל כך עד אשר ההפשטה גברה אצלו על המציאות. אולם היחיד, שנצח את טבעו, לא יוכל לתת לנו תמונה מנפש הפולני, מויןובסקי בעצמו הרגיש, שיחם כזה אינו בין היהודים והפולנים, שהוא אינו ראי, שבו משתקפת פולן. בהדרמה הוא מתאר, שהפולנים מביעים ליהודים את ההתייחסות הזאת: "עשה עולה לאיש, כיהודי". "נסע ליהודי הארור". "פרכים צעקנים". מענין הוא בהררמה ספוס של יהודי מומר, הברון איזיביטש. גם קו'נובסקי בעצמו אינו מאמין בהתבוללות נפורה, אינו מאמין, שאם ישנה היהודי את רתו ויונח את עמו, שיישב לו והמוש השנאה. היהודי המומר, שכבר אביו המיר דתו, מתאונן על המרת אביו בדברים כאלה: "חשבתני מעורי למעשה רע מה שכנד אבי בדת אבותיו וביאני בחברה במצב אי-נעים כזה". "העשר והחנוך (הנוצרי) לא הסירו את החיץ המבדיל ביני ובין הנוצרים". הלמען הראית את התהום הנצחית בין היהודים והנוצרים צריכים למבטאים יותר מרויקים? קו'נובסקי בעצמו, האיש הישר הנאור, גם הוא מוכרח להורות, שהדחיה הגזעית בפולן לא תעקר. הוא, הפילושמי, היה למתבוללנו למוכיר עון! טפוס של מומר, שאינו נתן להתבולל, מתאר בכשרון רב אדם אסניק בדרמה "היהודי". המומר מתאונן, שגם אחרי טבילתו לשם הנצרות נשאר זה,

משוקץ ושנוא להפולנים, שהנולד יהודי מוכרח להיות יהודי, אם גם עשר פעמים ישנה את דמותו. השנאה הגזעית, אם גם חסרה לה עוד האנטישמיות המדעית. שלמה כפולן בכל תקפה. השנאה היתה אלמנטרית ומבעית, בלי שום לב אל איזו הופעה חיצונית, אל הדת, השנאה היתה יוצאת מן הלב, נובעת מן הרגש, מחוקת ע"י מסורה של אלף שנה ותפן מול עצם היהודי, בלי הברל, אם הוא שומר מנהגי עמו או לא, אם הוא מסתכל במשקפי מטיפיזיקה של בני בריתו או לא; זאת היא להרחיה הגזעית האיתנית דבר צדדי, היא דוחה את היצור הזה, שהתפתחות לאומית אריכה הטביעה עליו הכוונה, אופי, מבנה, כשרונות, שכל — שונים לגמרי מאלה של אחרים.

(המשך יבא)

תפלת אבינו מלכנו.

תפלת א"מ לא נוסדה על סדר א"ב, כתפלות אחרות מאחרות, ובכל זאת סדר הפסוקים אינו ע"פ מקרה. המתבונן ימצא בהם סדר נכון. יש בתפלות האלה תפלות ראשונות ותפלות אחרונות, כמו בש"ע. הראשונות הן ארבע התפלות חטאנו לפניך, אין לנו מלך, עשה עמנו למען שמך, חרש עלינו שנה טובה והן פתיחה לכל תפלות א"מ. והאחרונות הן מתפלת שמע קולנו עד סופן ותכליתן לעורר רחמים. והתפלות האמצעיות מן במל מעלינו עד מלא אסמינו הן עקר התפלות על צרכי היחיד והצבור. והן נחלקות לשני סדרים. הסדר הא' מן במל מעלינו עד זכרנו בזכרון טוב הוא תפלות על ישועה מן הצרות בהוה ומשם עד שמע קולנו הן תפלות על העתיד הטוב המקווה, בעין "הכלה שנה וקללותיה תחל שנה וברכותיה". (ונראה, שהתפלות מן חסול עלינו עד סופן נוספו בזמן מאוחר, כי אינן נקשרות היטב עם הקודמות). וראיה לסדר זה, כי מן חטאנו לפניך עד זכרנו בזכרון טוב ישנו י"ז תפלות ומן זכרנו עד חסול עלינו ג"ב י"ז תפלות. נראה שהתפלות א"מ נוסדו על יסוד תפלת ישעיה ס"א, המתחילה הבט משמים וראה וכו' וזכר שם פעמים אחרות, "אתה ה' אבינו" גם בתור מלך ישראל נזכר שם הקב"ה: "הינינו מעולם לא משלת בנו. שם נזכר גם שמו הגדול בישועה ישראל: "נהגת עמך לעשות לך שם תפארת", גאלנו מעולם שמך ועור, וע"ז ננסר פה "למען שמך". מן במל מעלינו כל גזרות קשית עד סתום פיות מסמינינו נחשבו צרות הכאות כידי אדם ומן מנע מגפה עד קרע רוע הן תפלות על דכרים שבידי שמים (התפלה כלה דבר כוללות כל הרעות שבעולם). אחרי הבקשה על מליחה על עונות, שכבר נעשו, באה בקשת החזרתו על העתיד, שלא נחטא עוד. כל התפלות הבאות נוסדו על שם פסוקים ידועים והזכור ידע. — בתפלת קד-דוע גזר ריניני אין מלת רוע שם דבר מלשון רע, כי לשון קריעה אינה שייכה על המושג דע, כי-אם על הגזר, המתואר כאלו נכתב על הניר, ועוד, הלא גזר רין היא בלא זה לרעה. האמת היא שמלת רוע נכפלה ממלת קרע, לחזק הענין. כמו מלים דכות בתנ"ך (אדרס, שחרחר, פתלתל, וכפעלים: פקח-קוח בישעיה ס"ב, ירחק-חוק במיכה ז').

ש. מ. ל.

טעות הדפוס. בהמצפה גליון ל"ט הביא לנו מר ערעלמאן תחת הכתבת "טעות הדפוס" מציאה חדשה (כונתו אולי היתה, לשמחתי בכרבת "שהחינו" לליל ב' ר"ה), שמצא בילקוט שמעוני פ' ואתחנן סי' חו"ג, שהיה מקור לפי דעתו לבעל הטוא"ח ס' תקפ"א, ומגלחים שערין" במקום "ומגלחין זקנים" שבטור. ונעלם מעין הסופר הזה, כי לא ממקור הילקוט שמעוני שאב בעל הטור מיטרא זו, כי-אם מפורש הוא בירושלמי פ"ק דר"ה הלכה ג'. וגם הרב "אור זרוע" הלכות ר"ה סי' רנ"ו הביא בירושלמי הזה וזו לשונו: "א"ר סימון כתיב כי מי גוי גדול וכו' ר' חנינא ור' הושעיא חד אמר אינו היא אומה כאומה

Tsch

kenne für die Hautpflege, speziell um Sommersprossen zu vertreiben und eine zarte Gesichtsfarbe zu erlangen, keine bessere u. wirksamere medizinische Seife als die altbewährte

Bergmann's Lilienmilchseife
(Marke: 2 Bergmänner)

von **Bergmann & Co., Tetschen a/E.**

Vorrätig 4 Stück 80 Heller in den meisten Apotheken, Droguerien Parfumerien und Friseurgeschäften.

מורה מובהק

ומנוסה (גם סופר) יודע השפות עברית, רוסית, גרמנית ואנגלית ידיעה ספרותית מבקש לו שעות להוראה או עבודה איזה שעות ביום בתור קרספנדנט בשפות הנזכרות.

הלמוד ע"פ השמה היותר חדשה: עברית בעברית, רוסית ברוסית, גרמנית בגרמנית ואנגלית באנגלית.

לפנות אל מערכת "המצפה".

פיר ברוכליידענדע

ראדיקאלע הילפע אהנע אפערציאן פערלאנגען זיא גראמס אונד פראנקא דיא ניא ערשיענענע בראשיערע פאן מ. פרייליך, ספעציאליסט פיר ברוב-ליידענדע אונד ערפינדער דער ק. ק. פאט. באנדאווען אין לעמבערג, גראדעצקא-באסע 35.

בית מסחר הספרים הגדול בכל ארצות אנגליא של

ה. מאזין ושותפיו בלונדון

מבקש את כל המולו"ם, להמציא לו עפ"י האדריסה דלמטה אכסמפלר אחד מכל ספר חרש (משנת תרס"ד והלאה) בעברית או ברוגון והמחיר יושב בתורה. — הספרים ירשמו בקטלוגינו ההולכים ונדפסים לעתים קרובות.

הנני קונים ספרים ישנים מכל המינים ולכן כל מי שיש לו כזכה יאבה נא להוריענו.

דרשו נא את קטלוגינו:

Nr. 10 הספרות הורגונית, תמונתה וכו'

Nr. 11 ספרי הנוד ולמוד לכל הלשונות.

Nr. 12 תוי נגינה ותוי זמרה לבית ולביהכ"נ.

Nr. 18 הספרות העברית החדשה והישנה וגם ספרי רומ"ל, שו"ת, פוסקים, דרוש וכו'.

החפץ בכל הקטלוגים הנ"ל ישלה 50 העללער להוצאות הפיסתה.

R. Mazin & Co.

65 Old Montague Str-
LONDON N. E.

Wyd.: Naftali Hof.
S. M. Baser.

Odpowiedzialny Redaktor: S. M. Lazer
Drukiem S. L. Deutschera w Podgórzu

דער שטאלק יעדער ווייפרו
איז איין נוסעך קאסע.

קאטהריינערס

קנייפ-מאלצקאפּע

זאלטע ביי בערייטונג דעם
מענליכען קאפּע-נעסער-
סעס אין קיינעם וויזואלע
מעור פּעהלע.

סאן פּערלאנגע נוד ארינגאל-
פאקעטע מיט דעם נאמען, קאפּע-
ריינער אונד קויפּע ניס וואס
קאסען צונעוואַנען ווירד.

רייזטאטע : יעדעם שטיק זייפע מיט דעם נאמען „שיכט" איז גאראנטירט ריין אונד פריי פאן אידגענד וועלכען שאדליכען בעשטאנדטיילען
נאראנטיע : 25.000 קראנען צאהלט דיא פירמא געאָרַג שיכט, ארויסג, יעדערמאן, דער נאכווייזט, דאסס איהרע זייפע מיט דעם נאמען „שיכט" אירגענד וועלכע שאדליכע ביימענגונגען ענטהאלט.

שיכט-זייפע

(הירש-אדער שליססעלזייפע)

ערשפארט געלד צייט או. מיהע.

ערהאלט אונד שאנט די וואשע.

פיר יעדע וועשע אונד יעדע וואשמעטאדע
דיא בעסטע אונד ביליגסטע.

גיבט שנעעווייסע וועשע. העכט דיא פארבען,
מאכט זיא לויכענדער אונד העללער.

ביים איינקויף אכטע מאן בעזאנדערס דארויף, דאסס יעדעם שטיק זייפע מיט דעם נאמען „שיכט" אונד איינע דער שוטצמארקען „הירש" אדער „שליססעל" טראָגט.

חכמת ישראל ברוסיא.

יצא לאור ע"י הח"מ ספר מיוחד במינו

חי היהודים בבבל (בזמן התלמוד). ספר א': נהררעא.

השקפה פרטית על אדות החיים בעיר נהרדעא ככלל וחיי ישראל החמרים והרוחנים בפרט: עסקיהם, אומנותיהם ומסחריהם, מנהגי העיר ועוד ועוד.

עם הערות ומלואים מאת החכם הנידע ד"ר הרבבני.

מחירו שני כהרים עם המשלוח. למו"ס הנחה הגונה.

M. Judelewitz, Lida (Gouv. Wilna) Russland.

האנצערט-גראמאפאן אונד פאנאגראף.

ריעניגע אויסוואהל פאן יודישען אונד העב-
ראישען פלאטטען אונד וואלצען נור פאם
אונטערזייכענעטען ספעציאלהויו צו בעזיעהען.
עכטער קאנצערט-גראמאפאן, מיט 10
פלאטטען גראמס, נוד 85 פל. קאנצערט
פאנאגראף מיט 5 וואלצען גראמס
נוד 8 פל. פרייקוראנטע גראמס אונד פראנקען.
ערסטעס ספעציאלהויו פאן עכטען גראמאפאנען
אונד פאנאגראפען ען גראם עט ען דעטאיל.

Josef Wechsler, Krakau und Warschau
(in Krakau Grodzgasse 71).

Bettfedern

Prima Rupfedern ge-
slissen, ungeslissen, feine

Flaumfedern

zu spott billigen Preisen.

Preiskourant sende gra-
tis udd franco.

IGNATZ KOHN

Federnhandlung

ZENTA, Ungarn.

Genau Adressirung!

עברית ברורה.

האבות החפצים שירכשי בניהם ידיעה עמוקה בל"ק, בתנ"ך, בש"ס ובספרות-העברית ישעו אלי ואמלא חפצם כמלא-המובן. גם אלמד רחוקים ע"י מכתבים.

M. J. HEILMANN

Podgórze-Krakau Jozefinska 24.

Der chemisch untersuchte, dabei be-
hördlich far die Haut als vollkommen
unschädlich befundene

„Haarvertilger“
entfernt die bei Damen so unschönen und
lastigen

HAARE IM GESICHT

gründlich sammt Wurzel u. verleiht
dem Teint auch noch natürliche Frische,
Zartheit und Glätte. Preis 7 Kronen.

Versandt überallhin durch:

I. SCHMIDEK, Budapest.

VII., Nyár-utca 18.

מורה טוב

היודע עברית אשכנזית ופולנית על בורין יבוקש להוסטאקא. משכורתו היתה מתשעים בתר לחדש ומעלה. מי שרוצה כמשרה הזאת יפנה במכתבו אל Dawid Schulberg, Hussakow.

המשורר העברי והפרגון המצוין מר יצחק שאנער מודיע בזה, כי הוא עוזב את העיר וויזניץ והוא נכון לקבל עליו משרת מורה במקום אחר החפצים לבוא עמו כדברים יפנו ארץ עפ"י האדריסה: Isak Schöner, Waschkoutz a/cz.

ען-גראה ען-דעטאיל

נייהייטען

אין דאמען עט קינדער-היטטען, זאווי ועמטליכען מאדיסטען צונע הארען אין גראסער אויסוואהל, עמפפיהלט צו דען אללערביליגסטען פרייווען אים ניי ערעפנעטען לאקאלע דיטמעלסנאטע 44

Hermann Ellend, Krakau,
Dietelsg. 44. Ecke Stradom.

מורה ספרדי מומחה

מבקש לו משרה, ללמד עברית בעברית כמכתב הספרדי ע"פ מתודה קלה ומכעית. כל ילד ילמד הדבור העברי בג' חרשים. לשאלו כמערכת, "המצפה".